

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 4

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 882 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-aprelda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Organizational Behavior and Leadership.....	10
Ibrokhim Gulomov	
Baliqchilikda klasterlarini tashkil etishning nazariy asoslari	18
Olim Murtazayev, Muydinov Olim Bekmuratovich	
Оценка состояния привлечения инвестиций в сферу туризма Узбекистана и механизмы управления	24
Арзиматов Бобирмирзо Зокирджон угли	
Biologik aktivlar buxgalteriya hisobni milliy va xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish masalalari ...	27
Axmadaliyeva Zebo Abduxalimovna	
Aholi yashash joylarida yong'in risklarini bartaraf etish xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari	32
Aziz Zikriyoev	
O'zbekistonda ilmiy darajali kadrlar tayyorlash tizimi boshqaruvining tashkiliy tuzilmasi va vazifalari	40
Beknaeva Shaxnoza Vladimirovna	
Mintaqaviy turizmning iqtisodiyot rivojlanishiga ta'siri (O'zbekiston turistik xizmatlar bozori misolida)	45
D. B. O'roqova	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ko'paytirishning asosiy yo'llari	50
Ibrohimov Boburmirro Baxtiyor o'g'li, Sayfiddinov Sarvarbek Anvarbek o'g'li	
Sanoat korxonalarining aksiyalar bozoridagi faoliyati tahlili: muammolar va yechimlar	55
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
Qurilishda modernizatsiya va diversifikatsiya qilish asosida yangi ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish	63
Islamov Ozodjon	
Sanoat korxonalari innovatsion salohiyatini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'llari	67
J. K. Boymurodov	
Mamlakatda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish yo'nalishlari	72
Kadixodjayeva Nilufar Raxmatullayevna	
BlokchEYn texnologiyalari yordamida raqamli iqtisodiyotni o'zgartirish	77
Karabayev Rustam Zafarovich, Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy mehnat bozorining rivojlanishi	84
Layli Mirzayeva	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda investitsion resurslardan samarali foydalanish mexanizmlari	88
Luiza Komilovna Xaydarova	
Umumta'lim muassasalari sonining ekonometrik tahlilini pedAgogik metodlar yordamida amalga oshirish	93
Ravshanova Muhayyo Maxmanazarovna	
O'zbekiston tarixiy shaharlarida turistik faoliyati shakllanishi va ularni boshqarishning nazariy asoslari	98
Meliqulov G'ayrat Abdug'afforovich	
Iqtisodiy rivojlanish va ilmiy tadqiqot rivojlanishining havo ifloslanish darajasiga ta'siri	105
Murodullayev Kamoliddin Sherzod o'g'li, Sadibekova Bibisora Djapparovna, Turdiqulov Farrux Ravshanjon o'g'li	
Hududlarni rivojlantirish va "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishning ekologik muammolari	110
Maxkamov Saidafzal Saidkamol o'g'li, Yigitaliyeva Dilnavo Mansurjon qizi	
Ekoturizm obyektining tasniflanishi va alohida xususiyatlari	116
Qodirov Azizjon Anvarovich	
Mamlakatimiz oliy ta'lim tizimida sifat menejmentidan foydalanishning konseptual asoslari	121
Saidqulova Furuza Farmonovna	
Bo'lajak iqtisodchilarning kasbiy kompetensiyalari	125
Shukurova Marifat Xodjiakbar qizi	
Ta'limning bosqichlari va ularning inson kapitalini shakllantirishdagi ahamiyati	129
To'rayeva Hurriyat To'yqulovna	

Hududlarda to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish dasturini amalga oshirishda marketingni rivojlantirish yo'llari	136
Xamidov O. X., Tojiyeva A. F.	
Investitsiyalar marketingining strategik aspektlari.....	143
Xodjamberdiyeva Dilnoza Bahtiyorovna	
Xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion muhit jozibadorligini oshirishga nazariy qarashlar	149
A. Bektemirov, A. A. Abdurahmonov	
Qishloq xo'jaligi raqobatbardoshligini oshirishning ilg'or xorij tajribasi	154
Abdulloev Asliddin Junaydullayevich, Ochilov Narzullo Fayzulloyevich	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari.....	159
Yodgorova Xalima To'liqinovna	
Turizm sohasi uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda davlat va xususiy sherikchilikning o'zaro bog'liqligi tahlili.....	165
Raxmatov Adxam Itolmasovich	
Mamlakatimizda turizm tashkilotlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash maqsadida marketing instrumentlari orqali samarali tizim yaratish.....	169
Suyunova Kamilla Baxromovna	
Qishloq xo'jaligida agrokimyo xizmatlar ko'rsatishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	173
Tabayev Azamat Zaripbayevich	
Yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishni faollashtirish muammolari	178
Xomitov K. Z., Masharipova S. R.	
Considerations on the Problem of Illegal Migration and Human Trafficking	183
Azamatova Gulmira Bayirbekovna, Otarbayeva Guljan Kobeyevna	
Sustainable Development and Environmental Economics in Uzbekistan: A Focus on Carbon Pricing and Renewable Energy	186
Muhammadiyev Po'latjon Ilhomjon o'g'li, Urganbayeva Dilnoza Toxtasinovna	
The use of Digital Technologies in the Provision Of Utilities to the Population	192
Mamanazarov Oybek Shomurodovich, Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Alijonov Jamshid Alijon o'g'li	
The Current State of the Digital Economy in the Agrarian Sphere: Problems and Solutions	196
Babadjanov Abdirashid Musayevich	
Behavioral Theory of the Firm.....	201
Egamberdieva Oydin Abror qizi	
The Role of Information Technologies in Increasing the Capitalization of Commercial Banks	207
Egamova Makhfurat Esanovna	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан	211
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Совершенствование методологии экспертизы инвестиционных проектов	216
Бекимбетова Гулнора Маратовна	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	223
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Меры по снижению доли теневой экономики в стране.....	228
Махмудова Юлдузхон Бахромжон кизи, Сафаров Гиёсиддин Абдуллаевич ўғли	
Формирование национальной инновационной системы – одна из приоритетных задач повышения конкурентоспособности Республики Узбекистан	232
Н. М. Махмудов, А. А. Алиев, З. А. Мирзоев	
Мониторинг и анализ современного состояния и развития промышленности в Узбекистане.....	237
Назарова Раъно Рустамовна, Исмоилова Малика Дилшодовна	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов.....	243
Раупов Жамшид Рашидович	
Роль применения ключевых показателей эффективности труда на предприятиях.....	249
Рахматуллаева Шахноза Хамидовна	

Влияние цифровой трансформации на инвестиционную привлекательность Узбекистана.....	255
Саиткамоллов Мухаммадхожа Сабирходжа угли, Маркабаева Жансая Айбек кызы	
Организация и координация методической помощи при управлении педагогическими кадрами	261
Хакимова Майя Юрьевна	
Интеграция узбекистана в мировое экономическое содружество путем унификации бухгалтерского учета на основе МСФО	266
Зарипова Саёхат Зафаровна	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari.....	271
Abduqodirova Ozoda Anvarjon qizi	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning joriy tahlili.....	276
Abdusalomov Jaxongir O'ktam o'g'li	
Globalashuv sharoitida mamlakatimizda sug'urta bozorini raqamlashtirishning ahamiyati	282
Anvarova Z.	
The Role of Parents and Teachers in Promoting a Healthy Lifestyle in Children.....	286
Axtamov Djamshed Baxromovich	
A Study of the Importance of Green Economy in Uzbekistan Sustainable Economic Development and its Measurement Indicators in Relation to Environment.....	291
Ataniyazova Maksuda Baltayevna, Tairova Zarnigor Mammot qizi	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi.....	296
Avazov Iloxom Ravshanovich	
Foydani soliqqa tortish obyekti sifatidagi iqtisodiy tarkibi.....	301
Axrorov Zarif Oripovich	
Surxondaryo viloyatida aholining uy-joy bilan ta'minlanganlik darajasini tahlili.....	309
Ibragimov Qobil To'xtamishovich	
Review of Methodological Approaches to Enterprises Financial Condition Analysis.....	314
Ismailova Maxbuba Mirxalilovna	
Innovatsion rivojlanish sharoitida xizmat ko'rsatish sohasini tasniflanishining nazariy va ilmiy asoslari.....	319
Masharipova Manzura Alimbayevna	
Korxonalarda benchmarking strategiyalarini qo'llashning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari.....	325
Narziyeva Dilafiruz Muxtorovna	
Davlat budjetining soliqsiz daromadlari shakllanishini takomillashtirish yo'llari.....	330
O'ktamova Nargiza Narzulla qizi	
Mamlakatimizda sanoat ishlab chiqarishi korxonalarining rivojlanish holati tahlili.....	334
Olimov Maqsudjon Komiljon o'g'li	
Moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobotni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlar talablari asosida tuzish.....	339
Pardayeva Zulfizar Alimovna	
Raqamlashtirish sharoitida qo'shma korxonasi faoliyatining tahlili.....	343
Rashidov Jamshid Xamidovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishida oilaviy tadbirkorlikning o'rni.....	348
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Saloxiddinov Zuxriddin Nuriddin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatishning ilmiy asoslari.....	352
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya sohasini rivojlantirish ilmiy asoslari.....	356
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarni joriy etishning huquqiy masalalari.....	360
Turg'unov Saloxiddin Jamol o'g'li, Mirzayeva Mohidil Vohidovna	
Zamonaviy sharoitlarda korxonalarning moliyaviy baqarorligini yaxshilash masalalari	366
Usmanova Guljahon Ulug'bek qizi	
Franshizalarni jalb qilishda davlat boshqaruvi tizimida marketing tadqiqotlarining ahamiyati	371
Xodjayev Anvar Rasulovich	

Transport Decarbonization Strategy.....	377
Yarashova Vasila Kamalovna, Muradov Bekzod Xidirnazar ugli	
Temir yo'l transportida ishlab chiqarish faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish	382
Yermatova Dilnoza Axmadjonovna	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	387
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Issiqlik ta'minoti xizmatlarini ko'rsatish samaradorligi va sifatini baholash ko'rsatkichlari tizimi.....	390
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Issiqlik ta'minoti xizmatlari sifatiga ta'sir etuvchi omillar va ularni baholash	394
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga soliq solishni takomillashtirish.....	399
Abdullayev Zafarjon Alijonovich, Zaydullayev Abduhabib Boliqul o'g'li	
Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqishning ahamiyati.....	404
Abduraimova Maftunaxon Axmatovna	
Bank risklarini boshqarishning xalqaro tajribalari.....	409
Abdurasulov Jaxongir Abduvaliyevich	
Tadbirkorlik subyektlari ijtimoiy ma'sulligini ta'minlash mexanizmining amal qilish darajasi.....	416
Bayisbayev Javlon Nurlanovich	
Qishloq aholisining qishloq xo'jaligida bilim va innovatsiyalarni o'zlashtirishga ta'sir etuvchi omillarni iqtisodiy baholash (Samarqand viloyati misolida).....	421
Bozorova Lobar Nuralevna	
Направления совершенствования инновационных стратегий в деятельности промышленных предприятий	427
Дониерова Зухрабону Алишер кизи	
Mol-mulk solig'ining korxonalar faoliyatiga ta'siri.....	432
Qudiyarov Kishibay Ramatullayevich	
Banklar reytingini aniqlash va barqarorligini ta'minlashning ustuvor yo'nalishlari.....	438
Maxmudov Omon Tuxtayevich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklarining aktiv va passiv operatsiyalarini innovatsion usullar orqali boshqarishni takomillashtirish	442
Mo'minova Ma'suda Baxtiyarovna	
Auditorlik tekshiruvini dasturiy ta'minot asosida tashkil etish: muammo va yechimlar.....	447
Nazarova Kamola Sattoral qizi	
Ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishning davlat tomonidan tartibga solish konsepsiyasi.....	453
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ahamiyati hamda uni rivojlantirish istiqbollari.....	460
Nurullayeva Shaxnoza, Saydullayeva Saodat	
Tijorat banklari inson kapitali samaradorligini baholashda KPI ko'rsatkichlaridan foydalanish mexanizmlari.....	467
Turaeva Mastura Kurbanovna	
Сущность и особенности инвестиционно-строительного процесса	471
А. Бектемиров, Б.М. Абдувалиев	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarni boshqarishning dolzarb masalalari.....	478
Saidov Hayotjon Raxmatulloyevich	
Tijorat banklarida kredit operatsiyalari hisobini takomillashtirish.....	482
Sa'dullayeva Asalxon Muzaffarovna	
Ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklarining raqobatbardoshlikni baholash usullari	485
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Teshayev Mirolim Djumayevich	
Tadbirkorlik subyektlarida soliq yukini optimallashtirish mexanizmi	490
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	

Davlat sektorida ichki audit tadbirlarini umumiy rejalashtirish ..... Xamidova Z. U.	495
Aholi moliyaviy savodxonligini oshirish va uning ahamiyati..... Xudayarova Xurshida Abdunazarovna	501
Kambag'allikni qisqartirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi..... Xudoyberdiyev Jamshid Juraboy o'g'li	505
Oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki auditni takomillashtirish..... Shaymatova Nargiza Ashurovna	511
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sug'urta xizmatlari..... Shodmonova Odina G'ofur qizi	516
Fuqarolar davlat pensiya ta'minoti tizimining amaldagi holati tahlili..... Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li	520
Aholiga bank xizmatlari ko'rsatishning ijtimoiy ahamiyati..... Eldor Uskanov	525
Innovatsion boshqaruvning ilg'or xorijiy tajribalari ..... Yusupova Jamila Karamatdinovna	530
Neft-gaz korxonalari moliyaviy-iqtisodiy faoliyati natijalari tahlili ("O'ZBEKNEFTGAZ" AJ misolida) ..... Umurzoqov Jamoliddin Sherbekovich	534
Korxonalarda savdo marketing faoliyati samaradorligini baholash..... Sobirov Azizbek Avzbekovich	541
Moliyaviy firibgarliklarga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari..... Gadaev Ismat Yadgarovich	548
Hududlarda islom iqtisodiyoti tamoyillari asosida amalga oshirilgan investitsion loyihalar: to'siqlar va yechimlar ..... Irgasheva Gulbahor Sodiqovna	551
O'zbekistonda investitsiyalardan samarali foydalanish asosida oziq-ovqat sanoati samaradorligini oshirish yo'llari..... Kobilova Nasiba Xurramovna	554
Foreign Economic Relations as a Factor of Effective Functioning of the Economy ..... Bakhodurova Sulkhiya Azizkhodjaevna, Li Marina Rudolfovna, Mukhtarova Donata Ravshanbekovna, Romashkin Roman Anatolyevich	561
Modern Approaches to the Organization and Development of the Consumer Services Market..... Musyeva Shoira Azimovna	566
Ishlab chiqarish siklini qisqartirishning iqtisodiy samaradorligi..... Odina Nabiyeвна Tuychiyeva, Nazarova Latofat Toirjon qizi	570
Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing strategiyasini amalga oshirish..... Rashidova Xadicha Tursunalievna	575
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida bank faoliyatini iqtisodiy-matematik modelashtirish yo'llari ..... Raxmanov Mexridin Sindarovich	581
Korporativ boshqaruv amaliyoti bo'yicha hisobot tuzish bo'yicha xorijiy tajriba..... Tashmatov Rustam Xusanovich	586
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari ..... Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	592
Iqtisodiyotda turizm o'rnini statistik baholash uslubiyoti..... Zilola Jumanova	595
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан ..... Абдуллоев Фуркат Олимджонович	602
Блокчейн-технология и информационная безопасность в цифровой экономике Узбекистана..... Кадиров Алишер Исмаилович	607
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов ..... Раупов Жамшид Рашидович	611

O'zbekistonda zamonaviy kabel va sim mahsulotlari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyatiga nazar.....	617
Rashidova Odina Olimjon qizi	
Современные тенденции развития валютных отношений в Узбекистане	622
Камалов Камолатдин Кахрамонович	
Sug'urta sohasining O'zbekiston iqtisodiyotidagi o'rni	626
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning xorij tajribasi va undan O'zbekistonda foydalanish yo'nalishlari	630
Fayziyeva Aziza Azamat qizi	
Modeling the Stackelberg strategy in a linear model (linear city) Hotelling.....	635
Musayeva Shaira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilkhomovna	
Mulkning kapitallashuvi darajasini iqtisodiy jihatdan amalga oshirish samaradorligini baholash uslublari.....	644
Norboyev Odil Abrayevich	
Tijorat banklarining kredit portfelini amaliy holati va ekonometrik tahlillari: ATB "Aloqabank" misolida.....	649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeвна	
O'zbekistonda "yashil iqtisodiyot" muhitida kreditlash va moliyalashtirish imkoniyatlari	654
Taxir Urkinbayev	
Budjet tashkilotlarida ichki nazorat tizimini tashkil qilishning xususiyatlari.....	658
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
Chinese Commercial Banks Experience in Asset Diversification	663
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Sanoat taraqqiyotida ishlab chiqarish korxonalarini ustuvor rivojlantirish istiqbollari.....	667
Yadgarov Akram Akbarovich	
Анализ деятельности коммерческих банков Узбекистана по кредитованию физических лиц.....	673
Базарова Нигора Равшановна	
Mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb etishning innovatsion jarayonlarga ta'sirini baholash.....	684
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	689
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li	
Tashqi mehnat migratsiyasi.....	694
O. N. Djurayev	
Raqamli iqtisodiyotda sanoat tarmog'ining davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini baholash	699
Otaboyeva Dildora	
Nobank kredit tashkilotlarining moliyaviy xizmatlari sifatini oshirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi	705
Raimov Xurshid Muxtorovich	
Tijorat banklarida moliyaviy injiniringni qo'llash istiqbollari	711
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
O'zbekiston Respublikasi moliya bozorida tijorat banklari faoliyati: muammo va yechimlar	716
Toymuxamedov Ibroxim Rixsiboevich, Jumaev Islombek Akram o'g'li	
Agrar ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish yo'llari	723
Boltayev Nurali Shiramatovich, Beglayev Uchqun Xurramovich, Abdiyev Izzat Risqiboyevich	
O'zini o'zi band qilgan shaxslardan olinadigan soliqlarni takomillashtirish orqali yashirin iqtisodiyotni jilovlash masalalari	731
Davranov Iskandar Jumayevich	
Iqtisodiy konsentratsiyalarni tartibga solish va nazorat qilishni takomillashtirish.....	738
Luqmanov Sharifxon A'zam o'g'li	
Role of Private and Public Kindergartens in Early Childhood Development	744
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi	
"Yashil" enegriya quvvatlarini barpo etish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash asosi sifatida.....	749
Muminova Elnoraxon Abduraimovna, Umarova Dilnoza Oybek qizi	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda CVP-tahlilni tashkil etishning muammoli jihatlari	754
Qlichev Baxtiyor Pardayevich	

Korxonada likvidlik riskini minimallashtirish orqali uning moliyaviy barqarorligini saqlab qolish	759
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Развитие международных торгово-экономических связей Республики Узбекистан	766
Ким Татьяна Валерьевна, Гофуржонов Шахрибону Бахромжон кизи	
Kapital qurilishni boshqarish samaradorligini oshirishning dolzarb masalalari	774
A. Bektemirov, M. U. Sarimsoqov	
O'zbekiston mehnat bozorida yoshlarning ish bilan bandlik darajasini oshirish.....	780
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Bahromov Shahzod Fazliddinovich	
Роль имиджа в улучшении инвестиционной привлекательности высших учебных заведений.....	787
Жанзаков Бекзот, Жонузиков Мирзабек	
Innovatsion kichik tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha xorij tajribasi va uni mamlakat iqtisodiyotida qo'llash imkoniyati.....	795
Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Eshqulova Dilorom Abduravupovna	
Перспективы развития банковского сектора в Узбекистане для иностранных туристов	802
Муминов Шахзод Низомиддинович, Каримова Азиза Махмадризоевна	
Innovatsion faoliyat moliyaviy modellari va mexanizmlarini rivojlantirishning konseptual asoslari	806
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Qishloq xo'jaligi tarmoqlarini innovatsion rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribalar va ulardan respublikamizda samarali foydalanish yo'llari	814
Ishniyazov Baxrom Normamatovich	
Turistik xizmatlarining o'ziga xos xususiyatlari va marketing tadqiqotlari.....	819
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna	
Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi: asosiy muammolar va rivojlanishining ustuvor yo'nalishlari	823
Yeshimbetov Uktamjon Xudaybergenovich	
Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari.....	832
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.	
Kriptoalyuta va blokcheyn tadqiqotlari: tendensiyalar va istiqbollar	835
Berdiqulov Jurabek	
Bank risklarni monitoring qilish tizimini takomillashtirish	837
Hamroyev Sherzod Axtamovich	
O'zbekiston hududlariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda ko'p qavatli "yashil" fermer xo'jaliklarini tashkil etishning ahamiyati	843
Turdimuratova Aziza Alisherovna	
Surxondaryo viloyatining mahalliy budjet daromadlarini oshirish yo'llari va uni arima modeli asosida prognozlash.....	846
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Qishloq xo'jaligi tarmog'ining mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni va undagi tarkibiy o'zgarishlarni statistik baholash.....	856
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatish korxonalarining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	863
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
Turizm bozorini rivojlantirishda mehnat bozorining tutgan o'rni va ahamiyati	872
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna, Berdikulov Jurabek	
Проблемы расчета определения и планирования прибыли предприятий в условиях модернизации экономики	876
Алиева С.С.	

AUDITORLIK TEKSHIRUVINI DASTURIY TA'MINOT ASOSIDA TASHKIL ETISH: MUAMMO VA YECHIMLAR

Nazarova Kamola Sattorali qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada auditorlik tekshiruvini dasturiy ta'minot asosida tashkil etishning O'zbekiston amaliyotidagi muammolar va ularni bartaraf etish masalalariga bag'ishlangan bo'lib, unda mazkur mavzuga oid iqtisodchi olimlar fikrlari tahlili, mavzuni tadqiq etish metodologiyasi, mavzuni tadqiq etishning dolzarbligi, tahlil va natijalar, tadqiqot natijasida erishilgan xulosa va takliflar hamda tadqiqotda foydalanilgan adabiyotlar keltirilgan. Shuningdek, maqolada, auditorlik tekshiruvi jarayonida auditga oid dasturiy ta'minotni qo'llanilmasligiga ta'sir etuvchi omillar, xalqaro auditorlik amaliyotida qo'llaniladigan dasturiy ta'minot turlari hamda O'zbekiston auditorlik amaliyotida ularni qo'llash imkoniyatlari bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Auditorlik dasturiy ta'minoti, IT-audit, auditni avtomatlashtirish, AUDIT XP dasturi, buxgalteriya hisobining dasturiy ta'minoti, auditni avtomatlashtirish, dasturiy ta'minot imkoniyatlari, auditorlik axborot tizimlari, dasturiy ta'minot to'plami, auditorlik usul va amallari, auditorlik dasturlar.

Abstract: This article is devoted to problems in the practice of Uzbekistan in organizing software-based inspections and their elimination, which analyzes the opinions of economists on this topic, the methodology for researching the topic, the relevance of research on the topic, analysis and results. The conclusions and suggestions made as a result of the study, as well as the literature used in the study, are presented. The article also describes the factors influencing the non-use of audit software, the types of software used in international audit practice, and the possibilities of their use in the audit practice of Uzbekistan.

Key words: Audit software, IT audit, audit automation, AUDIT XP program, accounting software, audit automation, software capabilities, audit information systems, software package, audit methods and procedures, audit programs.

Аннотация: Данная статья посвящена проблемам в практике Узбекистана организации проверок на основе программного обеспечения и их устранению, в которой анализируются мнения экономистов по данной теме, методология исследования темы, актуальность исследования темы, анализ и результаты. Представлены выводы и предложения, сделанные в результате исследования, а также использованная в исследовании литература. Также в статье описаны факторы, влияющие на неиспользование аудиторского программного обеспечения, виды программного обеспечения, используемые в международной аудиторской практике, и возможности их использования в аудиторской практике Узбекистана.

Ключевые слова: Программное обеспечение для аудита, ИТ-аудит, автоматизация аудита, программа AUDIT XP, программное обеспечение для бухгалтерского учета, автоматизация аудита, возможности программного обеспечения, информационные системы аудита, пакет программного обеспечения, методы и процедуры аудита, программы аудита.

KIRISH

Bugungi kunda Respublikamiz auditorlik faoliyatida qator muammo va kamchiliklar auditorlik faoliyatining yanada rivojlanishiga o'z ta'sirini ko'rsatmoqda. Xususan, "auditorlik tekshiruviga moliyaviy hisobotning haqqoniyligini tasdiqlashning kafolati emas, balki ortiqcha va malol keluvchi ma'muriy tartib-tamoyil sifatida qaralmoqda" ^[8]. Shu boisdan, mamlakatimizda jahonda umumqabul qilingan zamonaviy normalar, standartlar, shu jumladan, moliyaviy hisobot va auditning xalqaro standartlarini bosqichma-bosqich joriy etish asosida buxgalteriya hisobi va auditni xalqaro standartlarga moslashtirishni taqozo etmoqda.

Shuningdek, O'zbekiston auditorlik amaliyotida auditorlik tekshiruvlarini rejalashtirish, o'tkazish va bosqichlarida dasturiy ta'minotni qo'llashning nazariy va uslubiy asoslarini takomillashtirish dolzarb ilmiy muammolardan sanaladi. Bunday muammolar jumlasiga, buxgalteriya hisobi va auditorlik faoliyati bo'yicha

normativ-huquqiy hujjatlarda dasturiy ta'minot asosida mazkur faoliyatni amalga oshirish me'yorlarining aniq belgilanmaganligi, dasturiy ta'minot vositasida auditorlik tekshiruvini tashkil qilish va o'tkazishning uslubiy jihatlari yetarlicha chuqur tadqiq qilinmaganligi, auditorlik tashkilotlari yoki ularda faoliyat ko'rsatuvchi auditorlarda dasturiy ta'minotdan foydalanish bo'yicha yetarlicha amaliy ko'nikma, bilim va tajribaning mavjud emasligi, dasturiy ta'minot asosida auditorlik riski, muhimlik darajasi, audit ish sifati va auditorlik tashkilotlari faoliyati samaradorligi ko'rsatkichlarini aniqlash hamda baholash uslubiyatining yaratilmaganligi hamda aksariyat auditorlik tashkilotlari dasturiy ta'minot asosida tekshiruvni amalga oshirish uslubiyatini o'zining maxfiylik tamoyillariga rioya etish maqsadida sir saqlashi kabilarni misol qilib keltirish mumkin.

Yuqorida qayd etilgan muammolar bu borada auditorlik tekshiruvlarini dasturiy ta'minot asosida amalga oshirish uslubiyatini tadqiq etishning dolzarbligini ko'rsatadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

"Keyingi yillarda hayotimizda "IT-audit" tushunchasi tez-tez tilga olinmoqda. Internet sahifalarida IT-audit xizmatini ko'rsatishni taklif qilayotgan ko'plab kompaniyalarni uchratishimiz mumkin. Xo'sh, IT-auditi o'zi nima? U tashkilotlar yoki xususiy kompaniyalar uchun qanday ahamiyatga ega?. IT-audit – bu butun axborot tizimlari infratuzilmasini va uning alohida qismlarini o'rganish hamda ekspert baholash xizmatidir" [1].

Auditorlik amaliyotida dasturiy ta'minot imkoniyatlaridan foydalanish masalalari xorijlik va O'zbekistonlik olimlar tomonidan yetarlicha tadqiq etilgan. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyot va Moliya vazirligi tomonidan buxgalteriya hisobi va auditorlik faoliyatini davlat tomonidan tartibga solishning yagona tizimini ishlab chiqish orqali auditorlik tashkilotlari va auditorlar ma'lumotlar bazasini yaratish maqsadida "Audit" dasturiy ta'minot to'plami yaratildi[2]. Iqtisodchi I.Meliyev tomonidan jahon auditorlik amaliyotida keng qo'llanilayotgan IT Audit: Auditor, Ekspress audit: PROF va AuditXP "Kompleks Audit" kabi dasturiy ta'minotlar imkoniyatlari qiyosiy tahlil etilib, ularni auditorlik tekshiruvini rejalashtirish, tekshiruvni amalga oshirish va yakunlash bosqichlarida qo'llash imkoniyatlari o'zaro solishtirilgan [3].

Iqtisodchi olim N.Karimovning ta'kidlashicha "avtomatlashtirilgan audit o'tkazishda dasturlarning quyidagi guruhlaridan foydalaniladi:

- ofis dasturlari;
- huquqiy ma'lumotnoma tizimlari;
- buxgalteriya dasturlari;
- moliyaviy tahlil dasturlari;
- auditorlik faoliyati uchun maxsus dasturiy ta'minot" [4].

Yana bir o'zbek iqtisodchisi K.B.Axmedjanovning ta'kidlashicha, "jahon amaliyotida auditorlik faoliyatini avtomatlashtirishda dasturlar quyidagi tarkibiy qismlardan iborat bulishi lozim:

- audit jarayonida aks etuvchi iktisodiy-matematik, iktisodiy-tashkiliy va axboriy modellardan;
- modellarni shakllantirishni ta'minlovchi texnik, dasturiy, axborot va boshqa vositalar" [5].

Xorijlik iqtisodchilar N.V.Gomolko va L.A.Popkovalarning fikrlariga ko'ra, "auditorlik faoliyatini avtomatlashgan tizimlar asosida yuritish quyidagi omillarga bog'liq:

Buxgalteriya hisobi yoki auditorlik tekshiruvlarini avtomatlashtirish darajasi;

- auditorlik usul va amallarni qo'llash jarayonlarining avtomatlashgan tizimlarni qo'llash imkoniyatlarining mavjudligi;
- buxgalteriya hisobining avtomatlashtirilgan tizimlariga kirish imkoniyatlarining mavjudligi;
- buxgalterlik ma'lumotlarini qayta ishlash yoki dalilarni to'plashning murakkablik darajasi.

Auditorlik faoliyatida dasturiy ta'minot quyidagi ikki guruhga bo'linadi:

- umumiy va muammoli maqsadlar uchun amaliy dasturlar paketlari;
- maxsus auditorlik axborot tizimlari" [6].

Auditorlik amaliyotida qo'llaniladigan "avtomatlashgan dasturlarni ikki toifaga bo'lish mumkin:

- 1) auditorlik amallarini avtomatlashtirish dasturlari (auditorlik riski va auditorlik tanlashni amalga oshirish uchun foydalaniladi);
- 2) tahliliy dasturlar (matematik dasturlar yordamida korxona ma'lumotlarini tahlil qilish va testlashdan o'tkazish uchun mo'ljallangan).

Maxsus audit dasturlari yordamida quyidagi auditorlik amallari bajariladi:

- muayyan muddatlarga tegishli buxgalteriya hisobining aniq sohalarida amalga oshirilgan xo'jalik operatsiyalarining auditi bo'yicha auditorlik dasturlarini tayyorlash;
- audit natijalari bo'yicha auditorlik xulosasini tayyorlash;
- auditorlik ish hujjatlarining saqlanishini ta'minlash" [7].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot davomida nazariy va amaliy o'rganish, tizimli yondashuv, guruhlash, taqqoslama tahlil, kuzatuv, statistik tahlil, omilli tahlil qilish usullaridan samarali foydalanilgan. Olib borilgan tadqiqotlar asosida auditorlik tashkilotlari va auditorlik xizmatlari buyurtmachilari faoliyatida xalqaro standartlar asosida moliyaviy hisobotlarni tuzish va taqdim etish tartibi, moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlar asosida shakllantirish usullari, mazkur usullarni qo'llash afzalliklari, kamchiliklari va mazkur usullardan foydalanishni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar shakllantirilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bugungi kunda g'arbdagi, rossiyalik va mahalliy ishlab chiqaruvchilar auditorlik faoliyatini yuritish uchun avtomatlashgan dasturlarni ishlab chiqqanlar. Aloqa va axborotga ishlov beruvchi zamonaviy tizimlarga asoslangan yirik, ko'pchilik foydalanishiga mo'ljallangan tizimlar nom chiqargan. Ular auditorlar jamoasiga auditning bir-biriga bog'liq sohalarini bir vaqtda yuritish imkonini beradi, auditorlik tashkiloti rahbariyatiga esa oqilona boshqaruv qarorlarini qabul qilishi uchun ishonchli axborotni tezkor ravishda olish imkonini beradi. Ba'zi yirik auditorlik tashkilotlari, ayniqsa, xalqaro auditorlik tashkilotlari auditni avtomatlashtirishning xorijiy dasturiy vositalarini muvaffaqiyatli qo'llab kelmoqdalar. Bir tomondan buning sababi ayon, zero ularning ishlab chiquvchilari bugungi kunda bozorimizda yirik audit obyektlari uchun eng zamonaviy, yangi texnologik asosga qurilgan kompleks yechimlarni taklif etmoqdalar.

Biroq ko'pgina afzalliklarga qaramay, hisob va auditni avtomatlashtirish tizimlarining mahalliy bozorda keng tarqalishiga ularning quyidagi jihatlari to'sqinlik qilmoqda:

Auditorlik dasturiy ta'minotining yuqori xarid qiymati;

- o'qitish va kuzatishning qimmatligi. Bunda qonun hujjatlaridagi o'zgartirishlarni hisobga olish ishlab chiquvchi firmalarning o'zimizdagi vakolatxonalari mutaxassislari tomonidan dasturlarga uzoq vaqt (2 oydan 3 oygacha) qo'shimcha ishlov berishni talab etadi;
- uzoq muddat – yarim yil va undan ortiq vaqtda joriy etilishi;
- professional dasturchi tomonidan foydalanuvchining aniq ehtiyojlariga moslashtirilishi va tuzatish kiritilishining talab etilishi;
- milliy audit o'tkazish amaliyoti sharoitlariga va milliy hisob tizimi xususiyatlariga moslashtirishning mushkulligi, buning sababi shundaki, ularda biznes yuritishning o'ziga xosligi va milliy qonun hujjatlarining xususiyatlari hisobga olinmaydi.

Auditorlik faoliyatini avtomatlashtirish vazifasining murakkabligi tufayli dasturiy ta'minotdan foydalanishning samaradorligi asosan uning amalga oshirilishiga, foydalanuvchilarni tayyorlashga (o'qitishga), audit korxonasi ishlanmalari va usullarini yangi dasturiy mahsulotga moslashishiga bog'liq bo'ladi. Dasturiy ta'minotni amalga oshirish bosqichida foydalanuvchilar quyidagi asosiy muammolarga duch kelishlari mumkin:

- audit tashkilotlarida dasturdan malakali foydalanishni ishonib topshirish mumkin bo'lgan xodimlarning yo'qligi;
- auditorlik tashkilotlarida rasmiylashtirilgan audit uslublarining yo'qligi;
- dastur auditorning o'rnini bosuvchi emas, balki yordamchi ekanligini ko'pchilik hollarda noto'g'ri tushunish, chunki aynan auditor audit o'tkazish vaqtida qaror qabul qilishi, rasmiylashtirilgan vositalarni baholashi va tanlashi talab qilinadi;
- xodimlarning har bir ijrochining ishini nazorat qilish mexanizmining paydo bo'lishiga yashirin yoki ochiq qarshiligi, chunki tizimlar bilan ishlash bandlikning va ish vaqtidan samarasiz foydalanishning shaffofligini oshiradi. Xulosa qilib aytganda, avtomatlashtirish tizimida turgan muammolar ro'yxati tobora o'sib, kengayib borishi bilan birga, ularni hal qilish yo'llari ham orqada qolmasdan, zamonaviy sharoitlarga moslashib bormoqda.

Auditorlik faoliyatining avtomatlashtirilgan axborot tizimi quyidagi jarayonlarni avtomatlashtirishga imkon beradi:

- tekshiruvga tayyorgarlik ko'rish bosqichi (auditorlik riski va muhimlik darajasini aniqlash, auditning umumiy rejasi va dasturini tayyorlash, auditorlar uchun individual topshiriqlarni shakllantirish) ma'lumotlarini shakllantirish;
- tekshiruvni o'tkazish bosqichi (auditorlik amallarini ishlab chiqish; auditorlik dalillarini to'plash tartibini bayon qilish, audit ish hujjatlarini shakllantirish) ma'lumotlarini shakllantirish;
- tekshirilayotgan korxona faoliyati (statistik, moliyaviy va boshqaruv hisobi). tahlilini amalga oshirish.

Amaliyot shuni ko'rsatmoqdaki, aksariyat korxonalarning buxgalteriya hisobi bilan shug'ullanuvchi xodimlari o'z ish faoliyati tashkillashtirishni axborot texnologiyalarisiz tasavvur ham qilishmaydi. Ammo auditorlar va auditorlik firmalari haqida bunday deyish qiyin. Tabiiy savol tug'iladi, nima uchun bunday sharoit yuzaga

kelgan? Aslida mazkur holat teskari bo'lishi kerakdek tuyuladi. Chunki auditorlardan cheklangan vaqt davomida qatta hajmli axborotni tahlil qilishi va uning asosida o'z xulosa va tavsiyalarini berish talab etiladi. Nima uchun faqat bugungi kunga kelib auditorlik faoliyati informatsion texnologiyalar bozori shakllana boshladi? Fikrimizcha, buning bir nechta quyidagi omillarga asoslangan sabablari mavjud deb o'ylaymiz (1-jadval).

1-jadval: Auditorlik tekshiruvi jarayonida auditga oid dasturiy ta'minotni qo'llanilmasligiga ta'sir etuvchi omillar¹

Omil (sabab)lar turi	Omil(sabab)ning mazmuni
Umumtarmoq	■ Auditorlik faoliyatini rivojlanishining dastlabki bosqichida mazkur bozorning past darajada rivojlanganligi; ■ Auditorlik tekshiruvi jarayonining to'liq hujjatlashtirish imkoniyatining cheklanganligi va kasbiy fikrni shakllantirish kerakligi hamda talab qilinayotgan auditorlik faoliyatining o'ziga xosligi; ■ Auditorlar kompyuter savodxonligining talab darajasida emasligi; ■ Audit jarayonining murakkab shakllanishi; ■ Auditorlik faoliyatining normativ-huquqiy bazasi juda murakkab va katta hajmga ega ekanligi; ■ Amaliyotda audit o'tkazishda yagona yondashuvning yo'qligi; tekshirish davrida turli xil natijalar olinishi; ■ Auditorlik xulosasini tayyorlashda ularni tizimlashtirishdagi turli murakkabliklarning mavjudligi; ■ Xalqaro standartlar talablari darajasida audit o'tkazishga o'tish natijasida sohaga oid auditorlik xizmatlari hajmining oshib borishi; ■ Taqdim etilayotgan auditorlik xizmatlar sifati ustidan ichki va tashqi nazoratning kuchayishi;
Texnologik	■ Audit o'tkazilayotgan korxona tomonidan turli xil buxgalterlik dasturiy ta'minotlarni qo'llanilishi; ■ Auditorlik xizmatining mijoz-korxona obyektlariga borgan holda amalga oshirilish (ko'chma) xususiyati; ■ Auditorlik firmalari mijozlarining turli tarmoqlarga ixtisoslashganligi. Bu esa, qonunchilik talablarining o'zgarishi sharoitida avtomatlashgan audit dasturlarini turli audit obyektlari faoliyat xususiyatlariga moslashtirish imkonini bermasligi. ■ Mijozlarda qo'llaniladigan dasturiy ta'minot bazalarini o'zlashtirish maqsadida auditorlarning turli dasturiy ta'minotni o'rganish zarurati; ■ Auditorlik tekshiruvi natijalarining maxfiyligi va himoya qilish talablariga rioya qilish lozimligi; ■ Elektron-raqamli imzodan foydalanish orqali ishchi va tekshiruvning yakuniy hujjatlarini elektron arxivlash imkoniyatining chegaralanganligi.

Barcha yuqorida qayd etilgan omillar bir tomondan audit sohasida taqdim qilinayotgan xizmatlar sifat darajasini oshirish quroli sifatida avtomatlashtirishni rivojlantirish sababi uchun kerak bo'lsa, boshqa bir tomondan esa, auditorlar va dasturiy ta'minot ishlab chiquvchilar o'rtasida tortishuvlar predmeti bo'lib xizmat qiladi.

Auditorlik amaliyotida auditga oid dasturiy ta'minotni qo'llanilishining dastlabki bosqichida auditorlik tashkilotlarida quyidagi muammolar vujudga keladi:

- dasturiy ta'minotni qo'llashning dastlabki-sinov bosqichida auditorlik firmasi tarkibida maxsus mutaxassislarni yetishmasligi yoki mavjud emasligi;
- auditorlik firmalarida audit o'tkazishning samarali va sinovdan o'tkazilgan metodologiyasini mavjud emasligi.
- auditorlarning auditorlik dasturiy ta'minotining ahamiyati, uning auditorlik tekshiruvi jarayoniga ta'sirining samarasi bo'yicha malaka va ko'nikma hamda tushunchalarining yetarli emasligi;
- auditorlarning auditorlik dasturiy ta'minotini qo'llash orqali nazorat mexanizmini yuzaga kelishiga bo'lgan qarshiligi yoki salbiy munosabatining mavjudligi.

Auditorlik tekshiruvda avtomatlashgan dasturiy ta'minotdan foydalanish tartibi Xalqaro buxgalterlar federatsiyasi auditorlik amaliyoti Xalqaro qo'mitasining quyidagi hujjatlarida o'z ifodasini topgan:

- "Kompyuter axborot muhitida audit o'tkazish" nomli XAS (ISA "Auditing in a computer information systems (CIS) environment");
- "Kompyuter axborot muhiti xususiyatlarini hisobga olgan holda ichki nazorat va auditorlik riskini baholash" nomli XAS (ISA "Risk assessment and internal control (CIS) characteristics and considerations");
- "Kompyuterlashtirilgan audit usullari" nomli XAS (ISA "Computer assisted audit techniques").

O'z navbatida, auditorlik amaliyotida qo'llanilayotgan yuqoridagi dasturlar tekshiruvlarni avtomatlashtirishni ta'minlaydigan ko'plab modullarni o'z ichiga oladi. Ular tarkibida tekshiruvlarni o'tkazish grafigini shakllantirishni ta'minlaydigan rejalashtirishni qo'llab-quvvatlash moduli, auditorlik rejasini tuzish va auditorlik vazifalarini bajarish hamda tekshiruvni o'tkazish modullari dasturlarning asosiy imkoniyatlarini o'zida mujassamlashtirgan.

¹ Muallif tomonidan tayyorlangan.

Hozirgi jahon auditorlik amaliyotida ofis dasturlari, normativ-huquqiy axborot tizimlari, buxgalteriya dasturiy ta'minotlari, moliyaviy tahlil dasturiy ta'minotlari bilan birgalikda auditga oid maxsus dasturiy ta'minot turlaridan keng foydalanilmoqda (2-jadval). "AUDIT XP" dasturi o'zining funksional imkoniyatlari bilan boshqa auditga oid dasturiy ta'minot platformalaridan audit sifatini nazorat qilish imkoniyatining mavjudligi, namunaviy audit o'tkazish uslubiyatining yaratilganligi, dasturning kamida bitta ishchi joy uchun mo'ljallanganligi bilan farq qiladi. Shuningdek, mazkur dasturda auditni o'tkazish uchun zarur bo'lgan barcha muhim amallar jamlangan. Auditorlik guruhi lokal va tarmoq sharoitida ishlashi mumkin. Dastur asosida har bir auditor ishning o'ziga tegishli qismini bajargandan keyin o'z xulosalarini yagona bazaga kiritishi mumkin, shundan so'ng katta auditor tomonidan ma'lumotlar jamlanmasi asosida auditorlik hisoboti, auditorlik xulosasi, audit o'tkazilayotgan subyektda aniqlangan kamchiliklar ro'yxati va ularni bartaraf etish yo'llariga oid taklif va tavsiyalar tayyorlanishi mumkin.

2-jadval: Xalqaro auditorlik amaliyotida qo'llaniladigan dasturiy ta'minot turlari²

№	Dastur	Dastur maqsadi	Ishlab chiqaruvchi	Nashr yili
1	AuditNET	Auditorlik faoliyatini avtomatlashtirish	"Novie effektivnie texnologii"	2009
2	IT AUDIT: Auditor	Auditni kompleks hajmda avtomatlashtirish	"Master-soft" MCHJ www.audit-soft.ru	2005
3	AUDIT XP "Kompleks Audit"	Auditorlik faoliyatini avtomatlashtirish	"Goldberg-Soft" kompaniyasi www.auditxp.ru	2005
4	"Ekspress audit:PROF"	Auditorlik tekshiruvini avtomatlashtirishning majmual tizimi	"Termika"N.P Barishnikov konsalting guruhi. www.termika.ru	2004
O'zbekistonda yaratilgan dasturiy ta'minot turlari				
5	AUDITSOFT	Tijorat banklari va xo'jalik yurituvchi subyektlar ichki audit xizmatlari va auditorlik kompaniyalarini avtomatlashtirish uchun mo'ljallangan	O'zbekiston auditorlar palatasi (Karimov N.F.)	2007
6	Audit Sampling	Tijorat banklari kredit faoliyatini va Markaziy bank filiallari faoliyati auditi uchun mo'ljallangan	Saxobov O.U., A.A.Bubnov	2008
7	First-Audit	Tijorat banklari va yirik ishlab chiqarish korxonalarida ichki auditorlik tekshiruvi o'tkazishga mo'ljallangan	Karimov J.F., Karimov X.X.	2010

AUDIT XP dasturiy mahsulotlaridan foydalanish bizning nuqtayi nazarimizda, boshqa dasturlar bilan solishtirganda bir qator quyidagi afzalliklarga ega:

- auditning (standartlarning) amaldagi federal qonunlari va Xalqaro audit standartlariga muvofiq nafaqat yirik, balki o'rta, kichik auditorlik tashkilotlarining auditorlik faoliyatini avtomatlashtirish;
- ish hujjatlarini yuritishning sifat nazorati samaradorligini oshiradi;
- faoliyatning audit standartlari va korporativ standartlarga muvofiqligini ta'minlaydi;
- ushbu dasturda taklif etilgan standartlarning qo'llanishi ishning to'g'ri tashkil qilinishi hisobiga auditorlarning ish sifati va professional darajasini oshirish imkonini beradi;
- auditning barcha bosqichlarida auditorlarga turli bo'limlarda audit tekshiruvi olib borish bo'yicha majburiyatlarni taqsimlashga imkon yaratuvchi import va eksport protseduralari, noutbuk turidagi kompyuterlardan foydalangan holda safarda ishlash imkoniyatlari kiritilgan;
- audit o'tkazishning barcha bosqichlarida 500 dan ortiq protsedura, blankalar, ma'lumotlar jadvali va hisobotlarni o'z ichiga oladi;
- audit o'tkazishning original, o'ziga xos uslubidan foydalanishni taklif qiladi, bu usul hisob-kitoblarning qurilgan algoritmi, tanlashni rejalashtirish, shakllantirish va tahlil qilish, aniqlangan kamchilik turlarini tanlash va audit bo'limlari bo'yicha xulosalar va yakuniy xulosalarni avtomatlashtirgan holda joylashtirishni o'z ichiga oladi;
- auditorlik tekshiruvi sifat nazorati usuli va tahliliy protseduralar bloki hamda moliyaviy tahlilni o'z ichiga oladi;
- blankalarning qurilgan redaktori auditorlik protsedurasining mavjud bo'lgan, yangi modifikatsiyalangan blankalarini yaratish, shuningdek, tashkilotning ichki standartlari asosida audit dasturini to'liq o'zgartirish imkonini beradi.

2 Muallif tomonidan tayyorlangan.

Barcha auditorlik tekshiruvi jarayonlari va barcha auditorlik xizmatlari jarayonining avtomatlashtirilishi natijasida auditor ishchi vaqtining samarasi, shuningdek, auditorlik tashkiloti barcha ishlarining sifati oshadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligiga a'zo davlatlar auditorlik amaliyotida bugungi kunda eng keng tarqalgan dasturiy ta'minot bu – AUDIT XP professional avtomatlashtirish dasturi hisoblanadi. Mazkur dastur yangi avlod texnologiyalari asosida ishlab chiqilgan va avvalgi avlod dasturidagi barcha yaxshi tomonlarni (masalan, foydalanishning soddaligi va qullayligi, ko'p funktsionallik, auditni olib borishdagi barcha bosqichlarda ma'lumotlar kiritishning majmualari avtomatlashtirilganligi va ma'lumotlarni qayta ishlash uslubining kengligi), shuningdek, avvalgi platformalarda amalga oshirilishi iloji bo'lmagan yangi imkoniyatlar va texnologiyalarni o'z ichiga qamrab olgan. Umuman olganda "AUDIT XP" dasturini buxgalteriya hisobini yurituvchi yuqori malakali mutaxassis uchun professional buxgalteriya dasturlari toifasiga kiritish mumkin, sababi u keyinchalik individual foydalanish maqsadida muayyan sozlashni talab etadi.

Bizningcha, bugungi kunda auditorlik dasturiy ta'minoti quyidagi talablarga javob berishi talab etilmoqda:

1. Amaldagi qonunchilik va xalqaro standartlar talablari asosida audit o'tkazishning barcha bosqichlarini avtomatlashtirish va yagona mezonlar asosida standartlashtirish;
2. Shakllantirilgan auditorlik tekshiruvi natijalarini sifatli saqlash va mijoz-korxona faoliyati tahlili natijalariga asoslangan amaliy tavsiyalar yoki qaror loyihalarini ishlab chiqish;
3. Auditning avtomatlashtirilgan dasturlari ularga qo'yilgan kasbiy va axloqiy mahorat talabalariga javob berishi talab etilmoqda.

Fikrimizcha bugungi kunda yuqoridagi talablarni bajarish uchun quyidagilarni ta'minlash talab etiladi:

- auditni rejalashtirish, tekshirish va yakunlash bosqichlari algoritmini xalqaro standartlar va amaldagi qonun hujjatlari talablariga muntazam ravishda mosligining nazoratini amalga oshirish;
- tekshirilayotgan mijoz-korxonada mavjud bo'lgan buxgalteriya hisobiga oid dasturiy ta'minot bazasi ma'lumotlari bilan auditorlarni ta'minlash yoki dasturdan tekshirayotgan auditorlarni foydalanishini ta'minlash;
- audit o'tkazish uslubiyati va tekshiruvni tashkil etish shakl va tartib-qoidalarini dasturiy ta'minot tarkibiga muntazam kiritib borish yoki yangilab turish;
- tekshirilayotgan mijoz-korxona faoliyatining zamonaviy tahlil usullari asosida zamonaviy boshqaruv qarorlarini qabul qilish texnologiyasi yoki algoritmini dasturiy ta'minot tarkibiga kiritish va uni yangilab borish;
- nafaqat audit o'tkazish jarayonini, balki konsalting, outsorsing, huquq va baholash sohasidagi professional auditorlik xizmatlari ko'rsatish jarayonini avtomatlashtirish va boshqalar.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. IT-audit. Bu nima? | ICTNEWS
2. <https://audit.mf.uz/about.xhtml>
3. Auditorlik tekshiruvini o'tkazish uslubiyati: muammo va yechimlar: Monografiya. I.I. Meliyev. -T.: "Iqtisod-Moliya", 2020. – 194 b.
4. N.F.Karimov. Auditorlik faoliyatini avtomatlashtirish audit tashkilotlarining ish sifatini oshirish vositasi. "Xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga o'tish va xalqaro tajribani O'zbekistonda qo'llashning dolzarb masalalari" mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman maqolalar to'plami Toshkent -"Iqtisodiyot" 2022
5. K.B. Axmedjanov. Ichki audit.: o'quv qo'llanma – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019.- 240 b.
6. Н.В.Гомолко ва Л.А.Попкова. Автоматизация аудита. <http://edoc.bseu.by>.
7. Ю.В. Трунтаева, О.В. Шибилева. Компьютерные программы автоматизации аудита. "Экономика и право" журналы, 2013. <https://cyberleninka.ru/article/n/kompyuternye-programmy-avtomatizatsii-audita/viewer>
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 19-sentyabrdagi "O'zbekiston Respublikasida auditorlik faoliyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3946-sonli Qarori. Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 20.09.2018-y., 07/18/3946/1955-son.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.